

O MISTERIO DO PREZO DA ELECTRICIDADE

Unha historia terrorífica para a cidadanía

Pancho Casal

15/01/2018

Chega o mes de xaneiro, chegan os temporais, os encoros vanse recuperando, os parques eólicos producen á súa máxima potencia, pero “misteriosamente” anúncianse novas subidas do prezo da luz na contorna do 10%. As empresas eléctricas españolas se queixan de que os seus beneficios son “insuficientes” cando dobran e nalgúns casos cuadriplícan aos das empresas eléctricas do resto de Europa.

A cobiza dos fondos de investimento internacionais —propietarios en parte das eléctricas españolas— é infinita e moi ben engrasada polas portas xiratorias da presenza masiva de políticos do réxime nos seus consellos de administración. E todo á conta dos consumidores domésticos e industriais, as familias e as empresas, que pagan as tarifas máis caras da UE.

Esta situación, explícase polo marco legislativo ditado polo BOE, con decretos que en moitas ocasións chegan escritos ao ministerio dende as empresas do sector, que determina un mercado e unhas poxas extraordinariamente caras determinados por unha falta de control e xenerosidade do regulador, que volve cargar sobre os consumidores os custos dun sistema ineficaz e ineficiente.

Enormes beneficios construídos sobre elevadas factura que provocan unha situación de pobreza enerxética intolerable, que non corrixe un Bono Social que deixa fóra a centos de miles de familias en España e Galicia.

Facturas e beneficios privados que non asumen unha serie de externalidades negativas como as emisións de cambio climático, outras emisións contaminantes, vales asolagados, degradación da paisaxe e moitos outros impactos que afectan á cidadanía sen ningún tipo de contrapartida ou que cando as hai léxíslase para que as paguen os propios consumidores. Aquí o que contamina non paga, senón que cobra á conta dos cidadáns que sofren o seu impacto.

As subidas de prezos en períodos de temperaturas especialmente frías, orixinan unha alarma social mais que xustificada porque provocan un aumento do sufrimento de miles de persoas en Galicia e millóns no conxunto do estado que non poden quentar os seus fogares adecuadamente: son as vítimas da pobreza enerxética.

O Ministro de Enerxía e Axenda Dixital, Sr. Nadal, sinalou que estes períodos de “volatilidade” nas tarifas van ser máis frecuentes, é dicir que son como un fenómeno da natureza do que só cabe refuxiarse e resignarse. Pero non é así. Esta “volatilidade” non é ningún fenómeno natural, ten beneficiarios e causas concretas é o resultado da acción e da inacción do goberno, que poden e deben revertirse.

A primeira causa é o enorme poder dun grupo de tres empresas, Endesa, Iberdrola e Gas Natural Fenosa, que conforman un auténtico olipololio enerxético en España, o que lles dá poder para manipular o mercado. Segundo o informe anual das axencias de reguladores europeos ACER/CEER, as tres Comercializadoras máis grandes de España controlan o 90% do mercado doméstico, algo inusual no resto da Unión Europea.

Un olipolio na comercialización e tamén na produción de enerxía, porque estas tres Comercializadoras pertencen aos mesmos grupos empresariais que as tres Produtoras que controlan máis do 60% da xeración, segundo o Informe Anual de 2016 do Mercado maiorista da CNMC.

A segunda causa é o deseño do mercado maiorista de electricidade como un mercado marxinalista obrigatorio de facto, no que deben participar todos os días os Produtores e Comercializadores para vender ou adquirir respectivamente a súa enerxía.

Un deseño que permite, a un reducido número de empresas exercer o seu poder de mercado para fixar o prezo marxinal de forma que tecnoloxías con custos de produción moi inferiores ao marxinal como a nuclear, a eólica e a hidráulica obteñan beneficios inxustificados, caídos do ceo.

A participación obrigatoria dos Comercializadores no Mercado Diario para adquirir toda a enerxía para os seus clientes, converte este mercado nun mero trámite e así entre o 70% e o 80% da demanda de enerxía, é dicir o consumo base, ofértase todos os días ao prezo máximo.

O que chaman mercado e competencia na realidade non é mais que un trámite no que empresas Comercializadoras e Produtoras do mesmo grupo empresarial intercambian números nas súas follas de cálculo, co único obxectivo de maximizar o seu beneficio.

Esta falta de competencia real é a razón que explica a enorme diferenza entre España e o resto de países da UE: en Francia a porcentaxe de enerxía xestionada no Mercado Diario é o 20% e no Reino Unido só o 14%, mentres que en España o Mercado Diario xestiona máis do 80% da enerxía.

Unha característica peculiar do noso mercado, que unida ao poder de mercado que ten un reducido número de empresas orixina a volatilidade dos prezos e situacións absurdas como que a produción hidráulica marque o prezo marxinal.

Unha volatilidade que en calquera caso pagan os consumidores no prezo do recibo da luz.

A terceira causa é, o efecto conxunto do axuste, en 2014, do mercado Ibérico co resto de Europa, en cumprimento de diversos Regulamentos da Unión Europea, e a duplicación en 2015 da capacidade da interconexión con Francia.

O resultado son maiores intercambios de enerxía co resto da UE e menor control sobre o fluxo de enerxía con Francia e polo tanto co resto da UE. Un fluxo que agora, dentro das limitacións físicas da interconexión, depende exclusivamente da diferenza de prezo entre o mercado francés e o mercado Ibérico.

As interconexións supoñen vantaxes para o sistema eléctrico español, como a posibilidade de importar enerxía máis barata ou exportar o exceso de produción eléctrica de orixe renovable. Pero tamén riscos, cando se expón, a través da interconexión, mais do 80% do mercado español, o que se poxa diariamente, á volatilidade puntual de prezos dos mercados europeos interconectados.

En Francia puntualmente o prezo marxinal pode subir a prezos moi altos, pero só afecta a unha parte moi pequena da enerxía vendida, a que se poxa diariamente. Por contra cando o prezo marxinal español vese afectado por esta subida, en Francia e no resto de Europa, afecta á maioría da enerxía poxada diariamente, o 80%, o que fai que a factura para os consumidores dispárese.

Os beneficiarios desta situación son todos o produtores pero de forma especial os tres grandes grupos empresariais que conforman o oliopolio eléctrico español, Endesa, Iberdrola e Gas Natural Fenosa titulares de centrais nucleares, hidráulicas, eólicas e de carbón: Beneficios para elas a costa da sociedade, porque dunha ou outra maneira, todos os consumidores españois saen prexudicados .

Os Regulamentos da Unión Europea regulan o Mercado Diario e a xestión das interconexións pero non canta enerxía débese de xestionar nese Mercado. Cada país pode e debe adoptar a estrutura de mercado que mellor lle conveña para gozar das vantaxes das interconexións protexendo aos seus consumidores da volatilidade dos mercados. En España faise todo o contrario.

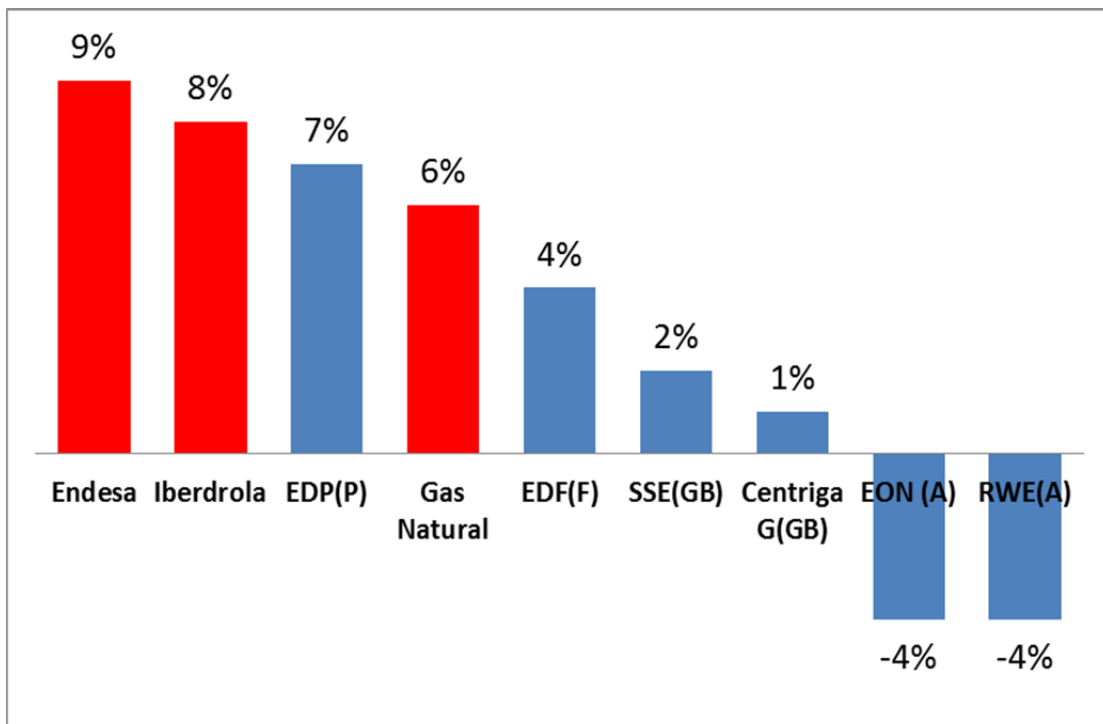
Un desmesurado e obrigatorio Mercado Diario e un axuste maior e mais estreito co resto da UE é unha combinación que provoca volatilidade dos prezos, e grandes beneficios para os Produtores de electricidade en España.

Un desmesurado e obrigatorio Mercado Diario e un axuste maior e mais estreito co resto da UE é unha combinación que provoca volatilidade dos prezos, e grandes beneficios para os Produtores de electricidade en España.

As grandes eléctricas españolas duplican os beneficios das europeas entre 2013 e 2016:

Os beneficios das empresas españolas son os mais elevados de Europa, en resultados respecto de facturación. Os resultados das grandes compañías eléctricas españolas foron, de media, do 8% sobre a facturación, cando en Francia foi do 4%, en Gran Bretaña do 1% e en Alemaña do -4%, tal e como se reflicte no seguinte cadro:

RESULTADO NETO SOBRE FACTURACIÓN DAS PRINCIPAIS ELECTRICAS DA UE

Fonte: elaboración propia

Nun mercado de concorrencia competitiva os beneficios empresariais dependen do acerto nos investimentos realizados, da optimización dos seus procesos de produción, distribución e comercialización e, no caso das empresas eléctricas, dos prezos das materias primas, carbón, gas...que é o mesmo para todas as compañías europeas. Pero, no caso español teñen unha dopaxe excepcional que se chama BOE e todas as decisións políticas plasmadas no mesmo –que son as que condicionan o mercado eléctrico– sendo un dos sectores mais dependentes destas decisións, decisións do Goberno do PP sempre favorables ás compañías do oligopolio e tremendamente prexudiciais para o peto dos cidadáns e para a competitividade das empresas.

No caso de España os beneficios non se deben só aos beneficios típicos do mercado eléctrico a nivel internacional, senón a unha serie de decisións políticas totalmente inxustificadas, verdadeiros agasallos multimillonarios ao oligopolio. Por exemplo, os ingresos polos teóricos custos de transición á competencia, as axudas ao gas, os beneficios caídos do ceo por permitir que a produción nuclear, hidráulica e eólica entre nas poxas diarias onde é vendida a uns prezos desorbitados ou o financiamento do déficit de tarifa dificilmente xustificable. En definitiva unha gran parte dos beneficios destas empresas pagámoslos todos os cidadáns e empresas sen ningunha xustificación de custos nin de mercado.

Entre 2005 e 2016 o prezo da electricidade para o consumidor doméstico en España incrementouse nun 100% cando na maioría de países da nosa contorna oscilo o incremento entre o 25% e o 60%.

Un caso moi reseñable é o de Holanda onde o prezo entre 2005 e 2016 reduciuse nun 17,07%. Habería que analizar a fondo que incidencia tivo neste feito excepcional a decisión do goberno holandés de asumir a xestión pública da rede de distribución favorecendo con iso a autoproducción, o autoconsumo e o control dos custos reais do servizo de distribución.

Custos de distribución que en España terían que ser auditados, da mesma maneira que os de produción, xa que existen diferentes estudos que estiman que están inflados polo menos un 40%, unha cifra equivalente en valores absolutos a 5.000 M€ ao ano que pagamos de mais ás eléctricas por este servizo de distribución.

Toda esta argumentación está avalada por informes da UE, que certifican que o custo de distribución en España é o máis caro de Europa, nalgúns casos con diferencias escandalosas. Por suposto os informes das eléctricas españolas, a partir dos que o Estado lles recoñece a retribución sen auditoría nin control rigoroso algún, son moi diferentes. Os seus desproporcionados beneficios levan a pensar que o informe correcto é o da UE.

Ante toda esta situación En Marea esixe un cambio urxente da Lei do Sector Eléctrico que de maneira resumida e entre moitas outras cousas aplicase as seguintes medidas:

1.- Excluir do Pool de poxas diarias a produción eólica, hidráulica, nuclear e parte da de carbón. Estas enerxías serían ofertadas ao mercado por contratos anuais ou plurianuais con prezos estables, o que tería dúas consecuencias moi relevantes e positivas: unha rebaixa do prezo moi considerable e a redución significativa da volatilidade dos prezos por razóns conxunturais, como sucede na maioría de países europeos.

2.- Eliminar a obrigação das empresas Comercializadores de participar no Mercado Diario, para adquirir a totalidade da enerxía dos seus clientes, poñendo á súa disposición a posibilidade de contratar a prazo a prezos regulados a enerxía das centrais nucleares, e unha porcentaxe da hidráulica, a eólica e as centrais de carbón.

Esta contratación a prazo tería a forma de vendas virtuais de enerxía, no modelo do Accès Régulé a l'Electricité Nucléaire Historique (ARENH) de Francia, a través dunha entidade xestora que actuaría de intermediario entre Produtores e Comercializadores, para romper os vínculos entre ambos. Por outra parte isto facilitaría o acceso ao mercado a comercializadores independentes en igualdade de condicións.

3.- Esixir a separación real das actividades de produción, distribución e comercialización con empresas claramente diferenciadas en capital e estrutura, tal e como marcan as directivas europeas. Desta maneira incrementaríase de forma real a competitividade entre empresas, combatendo o oligopolio eléctrico, reducindo a concentración do mercado en moi poucos grupos, o que seguro redundaría nunha redución de prezos.

4.- Toma do control de xestión da rede de distribución polo Estado, da mesma maneira que se fai co transporte. Unha vez tomado o control realizaríase unha exhaustiva auditoría de custos para determinar a remuneración xusta a este servizo.

5.- Centralizar no Operador do Sistema a xestión de toda a produción hidráulica e o bombeo, para a integración das enerxías de orixe renovable de produción variable –como a eólica e a solar– e a seguridade do sistema. A centralización da xestión, na forma de vendas virtuais de enerxía, sería así un primeiro paso na recuperación para o público da explotación das centrais hidráulicas a medida que vaian expirando as súas concesións.

6.- Desenvolver regulamentariamente o Art. 24.4 e 24.5 da Lei 24/2013 do Sector Eléctrico creando as modalidades de contratación e sociedades xestoras que permitan a xestión da produción de orixe nuclear, hidráulico e de carbón e a súa posta a disposición dos Comercializadores nos termos indicados na parte expositiva desta proposta.

7.- Derrogar o Art 9.3 do Real Decreto 2019/1997 e todas aquelas disposicións regulamentarias, que obstaculizan a Contratación Bilateral física, instando o Operador do Sistema Rede Eléctrica de España S.A.U. e ao Operador do Mercado Ibérico de Electricidade OMIE a presentar propostas de modificación de Procedementos de Operación e Regras de Funcionamento do Mercado que faciliten a participación da Contratación Bilateral física. Isto facilitaría a presenza en igualdade de oportunidades a comercializadoras alleas aos tres grandes grupos.

8.- Fomento da autoproducción e o autoconsumo. Supresión do chamado imposto ao sol.

9.- Incremento moi importante das poxas e as concesións de potencia para instalar produción renovable.

10.- Devolución polas eléctricas dos incentivos que cobraron polos teóricos custos de transición á competencia, unha vez comprobado que esta transición moi ao contrario de retraer os seus resultados incrementounos de maneira formidable.

11.- Auditoría exhaustiva do Déficit de Tarifa. Analizar a súa lexitimidade e no seu caso esixir a súa devolución parcial ou total ás compañías eléctricas.

12.- Prohibición das portas xiratorias. Ningún político que tivese responsabilidades de goberno poderá formar parte dos cargos directivos ou Consellos de Administración de empresas eléctricas por un período de 10 anos.

13.- Sustituir o concepto e o gravame do Imposto sobre a electricidade, que actualmente se carga por igual a todos os consumidores por un Imposto sobre o consumo de electricidade, que iría desde un gravame cero para as potencias contratadas e os consumos máis baixos e iríase incrementando en función de tramos de potencia e consumo. É o sistema maioritario en case todos os países europeos.

14.- Estudar unha baixada do IVE para as potencias e consumos establecidos como imprescindibles.

ANEXO*ENDESA*

Facturación: 20.576 M€

EBITDA: 3.194 M€ (16% sobre facturación)

Resultado Neto: 1.928 M€ (9% sobre facturación)

IBERDROLA

Facturación: 30.436 M€

EBITDA: 7.232 M€ (24% sobre facturación)

Resultado Neto: 2.506 M€ (8% sobre facturación)

GAS NATURAL FENOS

Facturación: 25.038 M€

EBITDA: 5.043 M€ (20% sobre facturación)

Resultado Neto: 1.439 M€ (6% sobre facturación)

EDP HIDROCANTÁBRICO

Facturación: 3.869 M€

EBITDA: 510 M€ (20% sobre facturación)

Resultado Neto: 273 M€ (7 % sobre facturación)

EON (Alemaña)

Facturación: 90.679 M€

EBITDA: 6.437 M€ (7 % sobre facturación)

Resultado Neto: -3.877 M€ (-4% sobre facturación)

EDF (Pública Francia)

Facturación: 72.750 M€

EBITDA: 16.848 M€ (23% sobre facturación)

Resultado Neto: 2.814 M€ (4% sobre facturación)

RWE (Alemaña)

Facturación: 49.243 M€

EBITDA: 7.078 M€ (14% sobre facturación)

Resultado Neto: -1.733M€ (-4% sobre facturación)

SSE (Gran Bretaña)

Facturación: 29.831M€

EBITDA: 1.956M€ (7% sobre facturación)

Resultado Neto: 540M€ (2% sobre facturación)

CENTRIGA GROUP (Gran Bretaña)

Facturación: 27.763M€

EBITDA: 1.818M€ (7% sobre facturación)

Resultado Neto: 181M€ (1% sobre facturación)

Fontes de datos: Eurostat; Observatorio da Sustentabilidade; Rexistro Mercantil e outras publicacións económicas.